

دانشگاه سیستان و بلوچستان

تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات فارسی

عنوان:

داستان گونگی در آثار مهدی اخوان ثالث

استاد راهنما:

دکتر مریم خلیلی جهانتیغ

استاد مشاور:

دکتر محمد بارانی

تحقیق و نگارش:

رامین زابلی

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

تیر ۱۳۹۰

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان داستان گونگی در آثار مهدی اخوان ثالث قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی توسط دانشجو رامین زابلی با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر مریم خلیلی جهانتیغ تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

(نام و امضاء دانشجو)

این پایان نامه ۴ واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ توسط هیئت داوران بررسی و درجه عالی به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

استاد راهنما:

استاد مشاور:

داور ۱:

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب رامین زابلی تعهد می کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضاء

تقدیم به :

به مادرم که همه‌ی وجودم از اوست

مادری که حتی پیشکش هستی‌ام، بی‌ارای قدردانی از زحمات او را ندارد .

سپاسگزاری:

هر که او بیدارتر پر دردتر هر که او آگاهتر رخ زردتر

حال که با خواست و توفیق الهی نگارش این پایان نامه را به اتمام رسانده‌ام، بر خود لازم می‌دانم مراتب

سپاس قلبی خود را از عزیزانی که مرا در مراحل نگارش این پژوهش یاری کردند، به جا آورم:

استاد عزیز و گران قدر راهنما و مشاور سرکار خانم دکتر مریم خلیلی جهانتیغ و جناب آقای دکتر

محمد بارانی که در تمامی مراحل انجام پژوهش مرا صمیمانه یاری گر و پشتیبان بودند.

مدیر گروه محترم جناب آقای دکتر محمد علی زهرا زاده

تمام خوبانی که در این راه تنه‌ایم گذاشتند.

چکیده:

روایت بازگویی اموری است که در گذشته اتفاق افتاده و در تعبیر و تلقی تاریخی، بستری است مناسب برای گزارش واقعه که باید در آن ترتیب واقعی رویدادها رعایت گردد. با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از سروده‌های مهدی اخوان ثالث (م. امید) را اشعاری تشکیل می‌دهد که روایت در آنها مشهود و داستان‌گونه بودن اینگونه اشعار ملموس می‌باشد و با توجه به اینکه همه سروده‌های روایی شاعر تاکنون از دید داستان‌گونه‌گی مورد بررسی قرار نگرفته است، در این پژوهش برای پی بردن به این موضوع که داستان‌گویی چه جایگاهی در آثار مهدی اخوان ثالث دارد و آیا در این راه موفق بوده است یا خیر؟ با روش تحلیلی-توصیفی به بررسی آثار روایی شاعر پرداخته شده است. ذهنیت قصه‌گو، نیاز زمانه، تأثیر پذیری از برخی شاعران پیش از خود مانند فردوسی و نیما و... از جمله عواملی هستند که اخوان را به سمت و سوی شعرهای روایی و داستان‌گونه سوق می‌دهد. شاعر سروده‌های روایی خود را که درونمایه‌ی اصلی آنها، درونمایه‌های اجتماعی و سیاسی است، در اکثر مواقع از طریق زاویه‌ی دید اول شخص و دانای کل و از طریق اشخاص متنوعی که برای روایت‌های خود خلق می‌کند و همینطور گفتگوهایی که به طرق مختلف میان آنها شکل می‌دهد به همراه توصیفات فراوان به صورت قصه و داستان بیان می‌کند. در سروده‌های روایی موفق شاعر دیگر عناصر داستانی مانند: گره افکنی، گره گشایی، کشمکش، نقطه‌ی اوج، هول و ولا، لحن و... قابل توجه می‌باشد. آنجا که شاعر عامدانه به سمت و سوی روایت و شعرهای روایی حرکت کرده است، هنر او را در سرودن شعرهای روایی و داستان‌گونه و قدرت او را در بکارگیری اکثر عناصر داستانی به خوبی مشاهده می‌کنیم.

کلمات کلیدی: داستان‌گونه‌گی، عناصر داستان، مهدی اخوان ثالث، روایت، اشعار سنتی، اشعار نیمایی

فهرست

مقدمه.....	۱-۴
فصل اول: کلیات.....	۵-۶۲
۱-۱- احوال اخوان.....	۶
۱-۱-۲- آثار اخوان.....	۹
۱-۲- زمانه‌ی اخوان.....	۱۰
۱-۲-۱- اوضاع شعر نو در عصر پهلوی.....	۱۶
۱-۳- اندیشه‌ها و افکار مهدی اخوان ثالث (م.امید).....	۱۷
۱-۳-۱- اخوان مایوس راستین.....	۲۲
۱-۳-۲- اخوان شاعری اجتماعی.....	۲۴
۱-۳-۳- اندیشه‌ی فلسفی شاعر.....	۲۵
۱-۳-۴- آئین اخوان.....	۲۶
۱-۳-۵- اخوان و ایران.....	۲۸
۱-۳-۶- اخوان و انسان.....	۳۰
فصل دوم: قصه و داستان، روایت و روایتگری و پیشینه‌ی آن.....	۳۳
۱-۲- قصه و داستان.....	۳۴
۱-۲-۱- قصه.....	۳۴
۱-۲-۲- انواع قصه‌های سنتی از نظر درونمایه.....	۳۵
۱-۲-۳- ویژگی عمده قصه‌های عامیانه.....	۳۵
۲-۲- داستان.....	۳۷
۲-۲-۱- داستان کوتاه.....	۳۷
۲-۲-۲- تفاوت قصه و داستان.....	۳۸

- ۳۸.....عناصر داستان.....۳-۲-۲
- ۳۹.....طرح و پیرنگ.....۱-۳-۲-۲
- ۴۰.....گره افکنی.....۱-۱-۳-۲-۲
- ۴۰.....کشمکش.....۲-۱-۳-۲-۲
- ۴۰.....هول و ولا(حالت تعلیق).....۳-۱-۳-۲-۲
- ۴۰.....بحران.....۴-۱-۳-۲-۲
- ۴۱.....بزنگاه یا نقطه‌ی اوج.....۵-۱-۳-۲-۲
- ۴۱.....گره گشایی و نتیجه گیری.....۶-۱-۳-۲-۲
- ۴۱.....شخصیت و شخصیت پردازی.....۴-۲-۲
- ۴۲.....شیوه های شخصیت پردازی.....۱-۴-۲-۲
- ۴۳.....انواع شخصیت.....۲-۱-۴-۲-۲
- ۴۳.....شخصیت ایستا.....۳-۱-۴-۲-۲
- ۴۳.....شخصیت پویا.....۴-۱-۴-۲-۲
- ۴۳.....شخصیتهای قالبی.....۵-۱-۴-۲-۲
- ۴۴.....شخصیت های قراردادی.....۶-۱-۴-۲-۲
- ۴۴.....شخصیت های نوعی.....۷-۱-۴-۲-۲
- ۴۴.....شخصیت های تمثیلی و نمادین.....۸-۱-۴-۲-۲
- ۴۴.....شخصیت های همه جانبه.....۹-۱-۴-۲-۲
- ۴۵.....زاویه‌ی دید.....۵-۲-۲
- ۴۷.....دانای کل محدود.....۱-۵-۲-۲
- ۴۸.....تک گویی.....۲-۵-۲-۲
- ۴۹.....تک گویی درونی.....۳-۵-۲-۲

۴۹.....	۲-۲-۵-۴- تک گویی نمایشی.....
۴۹.....	۲-۲-۵-۵- حدیث نفس.....
۴۹.....	۲-۲-۶- گفتگو و بیان هنری.....
۵۱.....	۲-۲-۷- زمان و مکان و صحنه پردازی.....
۵۲.....	۲-۲-۷-۱- صحنه، مکان و زمان.....
۵۲.....	۲-۲-۷-۲- وظایف صحنه.....
۵۲.....	۲-۲-۷-۳- اجزای صحنه.....
۵۳.....	۲-۲-۸- درونمایه و مضمون.....
۵۴.....	۲-۲-۹- سبک.....
۵۴.....	۲-۲-۱۰- لحن.....
۵۵.....	۲-۲-۱۱- فضا سازی داستان.....
۵۶.....	۲-۲-۱۲- نماد.....
۵۶.....	۲-۲-۱۳- روایت و روایت گری در شعر و پیشینی آن.....
۵۷.....	۲-۲-۱۳-۱- روایت در شعر.....
۵۸.....	۲-۲-۱۳-۲- پیشینه ی منظومه سرایی در ایران.....
۶۱.....	فصل سوم: زبان اخوان، اخوان و روایت گری.....
۶۲.....	۳-۱- زبان اخوان.....
۶۶.....	۳-۲- اخوان و روایت گری.....
۷۲-۱۲۰.....	فصل چهارم: بررسی داستان گونگی در اشعار سنتی اخوان.....
۷۳.....	۴-۱- مجموعه ارغنون.....
۷۳.....	۴-۱-۱- دیدمش.....
۷۴.....	۴-۱-۲- شکر یک بوسه.....

- ۷۵.....۳-۱-۴- دوش خاموشی.....
- ۷۷.....۴-۱-۴- شب.....
- ۷۸.....۵-۱-۴- پرواز ایام.....
- ۷۹.....۶-۱-۴- یا رب فرو فرست مسیحا را.....
- ۸۱.....۷-۱-۴- خطاب با سیدنا.....
- ۸۲.....۸-۱-۴- دیدار فرخ در ری.....
- ۸۳.....۹-۱-۴- سحر یا با مداد.....
- ۸۵.....۱۰-۱-۴- دریا و غدیر.....
- ۸۷.....۱۱-۱-۴- توبه در خواب.....
- ۸۸.....۱۲-۱-۴- خان دشتی.....
- ۹۱.....۱۳-۱-۴- عشق از یاد رفته.....
- ۹۴.....۱۴-۱-۴- قضیه‌ی درد زادن.....
- ۱۰۰.....۲-۴- مجموعه‌ی تو را ای کهن بوم و بر دوست دارم.....
- ۱۰۰.....۱-۲-۴- شاه شاهان تو.....
- ۱۰۴.....۲-۲-۴- گل سرخ و گل چین.....
- ۱۰۶.....۳-۲-۴- حاجی پدر سوخته‌ی بازاری.....
- ۱۰۹.....۴-۲-۴- آیین مردان حق.....
- ۱۱۲.....۵-۲-۴- پدر بزرگ شدن.....
- ۱۱۳.....۶-۲-۴- پروازها و قفس.....
- ۱۱۶.....۷-۲-۴- کلنگی.....
- ۱۱۸.....۸-۲-۴- حکایت.....
- ۱۲۰.....۹-۲-۴- داستان گرگ و بره.....

فصل پنجم: بررسی داستان گونگی در اشعار نیمایی اخوان.....۲۷۱-۱۲۵

۱-۵- مجموعه‌ی زمستان.....۱۲۶

۱-۱-۵- یاد.....۱۲۶

۱-۲-۵- ارمغان فرشته.....۱۲۸

۱-۳-۵- خفته.....۱۳۱

۱-۴-۵- بی سنگر.....۱۳۵

۱-۵-۵- به مهتابی که بر گورستان می تابید.....۱۴۱

۱-۶-۵- زمستان.....۱۴۲

۱-۷-۵- نظاره، فریاد.....۱۴۵

۱-۷-۱-۵- نظاره.....۱۴۵

۱-۷-۲-۵- فریاد.....۱۴۶

۱-۸-۵- چاووشی.....۱۴۶

۱-۹-۵- منظومه‌ی شکار.....۱۴۹

۲-۵- مجموعه‌ی آخر شاهنامه.....۱۶۰

۱-۲-۵- نادر یا اسکندر.....۱۶۰

۲-۲-۵- میراث.....۱۶۳

۲-۳-۵- مرداب.....۱۶۵

۲-۴-۵- طلوع.....۱۶۶

۲-۵-۵- دو تن رگشا.....۱۶۹

۲-۶-۵- پیغام.....۱۷۱

۲-۷-۵- برف.....۱۷۴

۲-۸-۵- قصیده.....۱۷۸

- ۱۸۱..... ۵-۲-۹- مرثیه.....
- ۱۸۲..... ۵-۲-۱۰- ساعت بزرگ.....
- ۱۸۵..... ۵-۲-۱۱- جراحی.....
- ۱۸۷..... ۵-۲-۱۲- قاصدک.....
- ۱۹۱..... ۵-۳-۳- مجموعه‌ی از این اوستا.....
- ۱۹۱..... ۵-۳-۱- کتیبه.....
- ۱۹۵..... ۵-۳-۲- قصه شهر سنگستان.....
- ۲۰۵..... ۵-۳-۳- مرد و مرکب.....
- ۲۱۳..... ۵-۳-۴- آنگاه پس از تندر.....
- ۲۲۰..... ۵-۳-۵- آواز چگور.....
- ۲۲۲..... ۵-۳-۶- نماز.....
- ۲۲۳..... ۵-۳-۷- پیوندها و باغ.....
- ۲۲۵..... ۵-۳-۸- ناگه غروب کدامین ستاره.....
- ۲۳۰..... ۵-۴-۴- مجموعه‌ی در حیات کوچک پاییز درزندان.....
- ۲۳۰..... ۵-۴-۱- دست‌های خان‌امیر.....
- ۲۳۱..... ۵-۴-۲- غزل ۷.....
- ۲۳۳..... ۵-۴-۳- دلی غمناک.....
- ۲۳۴..... ۵-۴-۴- دروغ و درد ۱.....
- ۲۳۶..... ۵-۴-۵- خوان هشتم.....
- ۲۴۲..... ۵-۴-۶- آدمک.....
- ۲۴۵..... ۵-۴-۷- سعادت؟ آه.....
- ۲۴۶..... ۵-۴-۸- دروغ و درد ۲.....

- ۵-۵-۵-منظومه زندگی می گوید اما باید زیست، باید زیست، باید زیست.....۲۴۸
- ۵-۵-۱-شاتقی زندانی دختر عمو طاووس.....۲۴۹
- ۵-۵-۲-هی فلانی شاید زندگی همین باشد.....۲۵۲
- ۵-۵-۳-زندگی را مردم پیشین خورد و پوش و لذت آغوش می دیدند.....۲۵۴
- ۵-۵-۴-شیرزاد پيله ور، اینهاش، عمو عینل.....۲۵۷
- ۵-۵-۵-بشنویم اما از این چون دیگران دیگر.....۲۶۰
- ۵-۵-۶-از دروغ زشت و مشهور بزرگی نامش آزادی.....۲۶۲
- ۵-۵-۷-شیک پوشی تازه وارد.....۲۶۳
- ۵-۵-۸-هی فلانی هیچ می دانی که زندان چیست؟.....۲۶۴
- ۵-۵-۹-آمدم دیگر همین حال و حکایت ها.....۲۶۵
- ۵-۵-۱۰-به دخو مشهور وز شهر دخو وانگاه.....۲۶۶
- ۵-۵-۱۱-این دعا را مادرم آورده از قزوین.....۲۶۶
- ۵-۵-۱۲-غم مخور جانم تو تنها نیستی.....۲۶۷
- ۵-۵-۱۳-از جوانان من گروهی اینچنین دیدم.....۲۶۸
- ۵-۵-۱۴-نطفه یک قهرمان با توست.....۲۶۹
- ۵-۵-۱۵-اژدها عفریته ای منحوس.....۲۷۰
- ۵-۵-۱۶-گاهی اندیشم که شاید سنگ حق دارد باز می گویم نه.....۲۷۱
- ۲۷۲..... **فصل ششم: نتیجه گیری**
- ۲۷۳..... نتیجه گیری
- ۲۷۶..... منابع و مأخذ

روایت بیانی از یک رشته اتفاقات در جامعه بشری است که چیدمانش بر اساس منطق و ساختاری منظم شکل گرفته است. اغلب واژه روایت با داستان همراه است و گاهی حتی با آن یکی دانسته شده است، اما به طور کلی باید گفت که داستان می‌تواند حادثه زندگی باشد یا رویدادی با همه ویژگی‌ها در زمان و مکان آن، که روایت به ساخت دوباره‌ای از این داستان می‌پردازد. ادبیات با استفاده از روایت به عنوان ابزاری مناسب، به مخاطبان‌ش فنون یادگیری را می‌آموزد و از طریق این آموزش‌ها به بسیاری از نیازهای مادی و معنوی زندگی آنها پاسخ می‌دهد. روایت‌های جهان گاه به صورت شفاهی نقل شده‌اند و گاهی به صورت نوشتار درآمده‌اند که آغاز نوشتار تاثیرات فراوانی بر روایت داشته است، که یکی از این تاثیرات، پیدایش ادبیات داستانی می‌باشد که پیشتر وجود نداشت. روایت، پیشینه‌ای کهن دارد. در شعر و ادب فارسی، ردپای روایت را در ادبیات قبل از اسلام می‌توان یافت. در آثاری مانند: هزار افسان، روزبه یتیم و ... در شعر نیز به دلیل قدمتی که در بین اقوام و ملل مختلف دارد شاهد روایت هستیم و اشعار محملی بوده‌اند برای روایت‌های مختلف. اگر به گذشته رجوع کنیم می‌بینیم که اشعار روایی و منظومه‌سرایی در دوران ساسانی و حتی قبل از آن هم سابقه داشته است که با ورود اسلام به ایران پرداختن به منظومه‌ها و شعرهای روایی بیشتر به چشم می‌خورد و این موضوع نشان از قدمت اشعار روایی و منظومه‌ها دارد. نکته قابل توجه اینکه با تغییر حکومت‌ها و تحول جوامع بشری تغییراتی در کارکرد روایت‌ها به وجود آمده است که پس از مشروطیت علاوه بر تغییراتی که در فرم و قالب آنها می‌بینیم شاهد تغییر درون‌مایه و محتوای آنها نیز می‌باشیم. با گذشت زمان و روی کار آمدن شعر نیمایی، شاعرانی مانند نیما مبتکرشعرنو، شاملو، اخوان و... به این نوع بیان و سرودن شعرهای روایی و داستانی گرایش داشته‌اند. از میان شاعران معاصر مهدی اخوان ثالث گرایش ویژه‌ای به این نوع اشعار از خود نشان داده است و بخش قابل ملاحظه‌ای از سروده‌های او را شعرهای روایی و داستانی تشکیل می‌دهد. به همین دلیل بررسی اشعار او از لحاظ داستان‌گویی بسیار مهم و ضروری می‌باشد.

این پژوهش مشتمل بر شش فصل است. در فصل اول اخوان، احوال، آثار و زمانه‌ی او بررسی می‌شود. فصل دوم به قصه و داستان و روایت و روایت‌گری و پیشینه‌ی آن اختصاص دارد. زبان اخوان، اخوان و روایت‌گری در فصل سوم مورد بررسی قرار می‌گیرد. در فصل چهارم به بررسی داستان‌گونگی در اشعار سنتی اخوان می‌

پردازد. فصل پنجم، به بررسی داستان‌گونه‌گی در اشعار نیمایی اخوان اختصاص دارد. و نهایتاً فصل ششم نتیجه‌گیری، منابع و مآخذ این پژوهش را در بر می‌گیرد.

بیان مسأله

روایت از آغاز زندگی بشر همیشه وجود داشته، گاه به صورت شفاهی نقل شده و گاهی هم به صورت نوشتار درآمده است در طول قرن‌ها شاهد تغییراتی در فرم و قالب و نیز محتوا و درون‌مایه‌های آنها هستیم اما اصل روایت همیشه ثابت و پابرجا بوده است. بعضی از شاعران که پیرو نیمایوشیچ بوده‌اند، شعر را به داستان نزدیک کرده‌اند. چرا که نیما معتقد بود باید شعر به داستان‌گویی و روایت نزدیک شود. به همین جهت یکی از شاگردان و پیروان او یعنی مهدی اخوان ثالث به این سخن استاد خود توجه نموده و روایت را در شعر خود وارد کرده است. بخش قابل ملاحظه‌ای از اشعار اخوان را اشعار روایی و داستانی تشکیل می‌دهد که آثار آن را در اکثر دفاتر شعری شاعر از آغاز تا پایان مشاهده می‌کنیم. در این پژوهش به بررسی اشعار روایی و داستان‌گونه اخوان پرداخته شده است.

پیشینه و اهمیت انجام تحقیق

تاکنون هیچ پژوهشی به طور کامل و مستقل به بررسی همه‌ی آثار داستان‌گونه‌ی مهدی اخوان ثالث نپرداخته است و این، از جمله دلایل اصلی است که انجام این پژوهش را دارای اهمیت کرده است. از جمله آثاری که به نوعی به بحث اخوان و هنر روایتگری او مرتبط می‌باشد، می‌توان به پایان‌نامه‌ی روایتگری در شعر معاصر ایران با رویکردی به شعرهای روایی نیما و اخوان از حمیرا سلیمانی تپه‌سری (دانشگاه مازندران) و کتابی تحت عنوان امیدی دیگر از ضیاءالدین ترابی اشاره کرد. که در بخش کوچکی به صورت گذرا به روایت در شعر اخوان نگاهی دارد. حمید زرین کوب در کتابی تحت عنوان، چشم انداز شعر نو فارسی، بحثی راجع به روایتگری اخوان دارد. در فصلنامه‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهرکرد، زمستان ۱۳۸۸ شماره ۱۴ و ۱۵ مقاله‌ی تحت عنوان فرایند روایت در شعر اخوان از سیدجمال‌الدین مرتضوی دیده می‌شود. و به طور کلی مطالب و مباحث جزیی و پراکنده‌ای در بعضی از آثار از جمله یادنامه‌های اخوان با نام باغ بی‌برگی و ناگه غروب کدامین ستاره راجع به روایتگری او دیده می‌شود.

اهداف تحقیق

هدف کلی از این پژوهش، گسترش دانش عمومی، آشنایی بیشتر و دقیق تر با آثار مهدی اخوان ثالث، بررسی عناصر داستان و میزان بکارگیری و موفقیت شاعر در استفاده از اینگونه عناصر در سروده های روایی خود می - باشد.

اهداف فرعی:

- ۱- آشنایی با قصه و داستان و تفاوت آنها و نیز آشنایی با عناصر داستان
- ۲- فراهم آوردن مجموعه ای مفید جهت دسترسی محققان و دانشجویان علاقه مند به پژوهش در زمینه ی روایت و روایتگری در شعر، خصوصاً اشعار روایی اخوان.

سؤال های تحقیق

اولین نکته در هر پژوهش، سؤالی است که ذهن پژوهشگر را به خود مشغول می دارد و او را وادار می کند تا در مورد شناخت، توضیح و حل آن بیندیشد. مهمترین سؤال ها در این پژوهش عبارتند از:

- ۱- داستان گونگی چه جایگاهی در آثار مهدی اخوان ثالث دارد؟
- ۲- مهمترین دلایلی که اخوان بعضی از شعرهای خود را به صورت داستان بیان می کند چیست؟ و آیا در این راه موفق بوده است یا که خیر؟
- ۳- اندیشه ها و افکار اخوان در اینکه بعضی از شعرهای خود را به صورت داستان بیان می کند تا چه اندازه می - تواند دخیل باشد؟
- ۴- آیا اخوان به داستان و عناصر آن احاطه ی کامل داشته است؟

فرضیه های تحقیق

- ۱- داستان گونگی مهمترین شیوه ی مهدی اخوان ثالث در آثارش می باشد.

۲- با توجه به اینکه اخوان از ادبیات روایی کلاسیک آگاهی زیادی داشته است، تحت تأثیر آن قرار گرفته و بعضی از شعرهای خود را به صورت داستان سروده است.

۳- اینکه اخوان بعضی از شعرهای خود را به صورت داستان بیان می‌کند به نوع اندیشه‌های او بستگی دارد.

۴- اخوان از داستان و عناصر آن به طور آگاهانه بهره می‌برده و احاطه‌ی کامل داشته است.

روش انجام تحقیق

در این پژوهش، نخست جهت جمع‌آوری اطلاعات و مبانی نظری تحقیق به مطالعه‌ی کتبی که در زمینه‌ی داستان و عناصر داستان نگاشته شده، پرداخته شد و فیش برداری از مطالب مورد نیاز صورت گرفت. سپس به جمع‌آوری کتب، مقالات و پایان‌نامه‌هایی که در زمینه‌ی روایتگری اخوان و البته به صورت محدود وجود داشت، همت گماشته شد. پس از آن با جمع‌آوری دفاتر شعری و مطالعه‌ی اشعار و تشخیص اینکه در کدام یک از سروده‌های شاعر بن‌مایه‌های روایت را می‌توان مشاهده کرد به تحلیل آنها از لحاظ داستان‌گویی و عناصر داستان پرداخته شد. در پایان پس از مشورت و استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور به تحلیل نهایی و انسجام بخشی و نگارش این مجموعه پرداخته شد.

فصل اول

کلیات

۱-۱-احوال اخوان:

«پدرم اسمش علی بود واز آن «عطارطیبیان» واصلاً اهل فهرج یزد بود اما کوچ کرده وپرورده خراسان بود اوزنی داشت به نام مریم اهل خراسان ودر سال ۱۳۰۷ شمسی هیچ آقایی را که من باشم در توس خراسان به دامن روزگار افکند واین هیچ آقا همینطور بزرگ می شد تا روزی وروزگاری دید که دارد برای خودش دلی دلی آواز می خواند. واما چه آوازی! مسلمان نشنود کافر نبیند». (شاهین دژی، ۱۳۸۷: ۲۱)

اخوان پیش از اینکه به شاعری روی آورد با موسیقی آشنایی پیدا کردو با دستگاههای موسیقی ایرانی آشنایی یافت اما بعد از آن فراگرفتن موسیقی را رهاکرد وبه مطالعهی کتابهای ادبی روی آورد او در هنرستان مشهد درس می خواند و به مطالعه اشعار عاشقانه گذشته علاقهی خاصی نشان می داد. « سرمشق اولیه اخوان دواوین شعرا ی کلاسیک ما بود. او علاوه بر آنکه از دواوین و مجلات و کتابهای درسی بهره ها می گرفت گاه برای رفع دشواری به معلم واستاد هم نیاز مند می شد . خودش در خاطراتش می گوید که اولین معلم وآموزگار شعری من پرویز کاویان جهرمی بود که مرا کم کم با خط شعر به طور جدی آشنا کرد . «محمدی آملی، ۱۳۸۰ : ۳۰ و ۳۱) شور واشتیاق اخوان به سرودن او را به «به انجمن ادبی خراسان» کشاند وقدرت سرایندگی او استاد کهنسال انجمن یعنی نصرت منشی باشی را برآن داشت تا تخلص « امید» را برای او برگزیند (سال ۱۳۲۵) تخلصی که اخوان با آن شهرت یافت وتا پان عمر آن را حفظ کرد.او تحصیلات خود را در دوره هنرستان به پایان آورد و سپس دررشته ادبیات به تحصیل پرداخت.« اشعار اودر روزنامه های محلی مشهد مانند «راستی» و «آزادی» به چاپ می رسید.»(اخوان ثالث، ۱۳۸۲: ۱۲۵) در انجمن ادبی خراسان از محضر استادان انجمن بهره می برد واصول شاعری ورمز وراز های آن را می آموخت. بعد از آن به همراه دوستانش انجمنی به نام « بهار» تشکیل داد در این انجمن اخوان وپارانش درباره موضوع های گوناگون ادبی بحث می کردند واز جمله مخالفت هایی با شعر نیمایی ابراز می داشتند، اما کم کم شناخت اخوان نسبت به شیوه نیمایی بیشتر شد و آن مخالفت ها به طرفداری از نیما ودفاع از شیوه او بدل گردید. اخوان در مشهد به فعالیت های سیاسی می پرداخت و درمهر ۲۷ که به تهران رفت همزمان با کار در مطبوعات به فعالیت سیاسی خود که در مشهد آغاز شده بود ، نیز ادامه داد.«اخوان به سال ۱۳۲۷ در اداره فرهنگ روستایی وزارت فرهنگ (آموزش و پرورش) استخدام شد وبه روستای کریم آباد بهنام سوخته ورامین رفت و به همراه دوستش رضا مرزبان در

آنجا مدرسه‌ای تأسیس کردند و اخوان خواندن کتاب و مطبوعات و مخصوصاً شعر معاصران را با دلبستگی و اشتیاق دنبال می‌کرد. «(کاخ، ۱۳۷۰: ۳۷۴ و ۳۷۵) «در همین سالها (۱۳۲۷-۱۳۲۸) اخوان توفیق یافت تادر محضر ملک الشعراء بهار حاضر شود و بعضی از اشعار خود را براستاد انجمن عرضه دارد. بعد از خواندن اشعار، اخوان اعجاب ملک الشعراء بهار را برمی‌انگیزد.» (همان: ۱۵۲) «اخوان در سال ۱۳۲۹ به مشهد بازگشت تا با دختر عموی خود ازدواج کند، دو سال بعد از آن اخوان همسرش را به تهران آورد و زندگانی مشترک آن دو رسماً شروع شد.» (همان: ۲۷) در سال ۱۳۳۰ اولین کتاب اخوان به نام «ارغنون» که در بردارنده سروده‌های او به سبک کهن بود انتشار یافت. در بهمن سال ۳۲ او را به جرم پناه دادن به یک فراری سیاسی وهم‌چنین هواداری از سازمانهای وابسته به حزب توده دستگیر کردند و سر انجام او را به زندان منتقل ساختند. او حدود یک سال را در زندان گذراند و بعد از آن آزاد شد. پس از آزادی از زندان خود را از وابستگی‌های سیاسی جدا کرد. تجربه زندان و کودتای ۲۸ مرداد اخوان را در نومییدی غرقه ساخت و محتوای شعراورای نیز از آن محتوای پرخروش به شاعری شکست خورده بدل ساخت، شعر زمستان که شهرتی بسزا یافت بیانگر این نومییدی است. بعد از آن در چند مجله و روزنامه مشغول نوشتن شد. «در چند مجله و روزنامه از قبیل جهان، بامشاد، آژنگ، اطلاعات و کیهان با امضای مستعار «م.دایم» «توران» و «پردیس» «قلندر» و... به نوشتن پرداخت.» (قرایی، ۱۳۷۰: ۶۳) در سال ۱۳۳۵ دومین مجموعه شعر اخوان با نام زمستان که در بردارنده شعرهای نیمایی او بود منتشر شد و در سال ۱۳۳۸ یعنی سه سال بعد از چاپ اول دفتر زمستان سومین مجموعه شعری خود با عنوان آخرشاهنامه را منتشر کرد. این دو مجموعه شعر نشانگر راهی بود که اخوان در شعر معاصر گشوده بود.

«دوره اول زندگی مهدی اخوان ثالث که تا سال ۱۳۲۶ را شامل می‌شود و تماماً در مشهد می‌گذرد دوره مشق و تمرین است، تمرین در عرصه هنر موسیقی، شعر، سیاست، اجتماع و خواندن و نوشتن این دوران بیشتر خود سازی است. به طوری کلی عالم و آدم در نگاه اخوان بعد از ورود به تهران معنایی دگرگون می‌یابند و قطعاً نوع نگاه اخوان به کل جهان و انسانها تغییر می‌کند. زندگی امید در دوره دوم بیشتر بر مبنای تفکر سیاسی و اجتماعی می‌گذرد، اگرچه در این دوره نیز شعر می‌سراید و می‌کوشد شعرهایی ماندگار بیافریند اما او که هنوز جوانی پر شور است جذب جنبش‌های سیاسی می‌شود تا بدین طریق حقانیت و عدالت را در جهان یا حداقل در ایران برقرار کند و در این راه چون اندیشه فردی او موفق نیست به کلی مایوسانه به عالم و آدم می‌نگرد و یاس او قبل از اینکه رنگ فلسفی به خود بگیرد بیشتر سیاسی است.» (محمدی آملی، ۱۳۸۰: ۴۴ و ۴۵)